

Advies aan Gemeentebelangen Twenterand,
alsmede de overige fracties in de raad van Twenterand.

Doetinchem, 12 april 2018

Geachte dames, heren,

Opdracht en werkwijze

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 ben ik door de fractie van Gemeentebelangen Twenterand (GBT) in de persoon van de heer M. Paters gevraagd als informateur op te treden om te kijken of er mogelijkheden zijn om een bredere coalitie te maken dan met alleen GBT. Om verschillende redenen vond ik deze vraag interessant en eervol. Zeker omdat de uitslag in Twenterand bijzonder is. Naar mijn weten is slechts in een zeer beperkt aantal gevallen een partij zo groot geworden na de verkiezingen, dat zij de absolute meerderheid heeft.

De opdracht luidde: "Onderzoek welke partijen naast GBT deel uit kunnen en willen maken van de coalitie voor de komende raadsperiode. Daarnaast te onderzoeken of een raadsprogramma tot de mogelijkheden behoort."

In het kader van de opdracht zijn de volgende vragen bij iedere fractie aan de orde geweest:

- Hoe duidt u de uitslag?
- Welke rol ziet u voor zichzelf weggelegd?
- Zijn er punten die een vruchtbare samenwerking met GBT in de weg staan?
- Zijn er zaken uit het verleden die geadresseerd moeten worden alvorens tot inhoudelijke onderhandelingen, die leiden tot een raadsprogramma, over te kunnen gaan?
- Welke punten zou u willen opnemen in een raadsprogramma?
- Over welke zaken moeten bindende afspraken worden gemaakt?

Na aanvaarding van de opdracht heb ik op donderdag 4 april met alle in de raad verkozen fracties gesproken. Met uitzondering van de PVV waren alle fracties door twee personen vertegenwoordigd. Ter voorbereiding op de gesprekken waren bovenstaande vragen en de opdracht met alle fracties gedeeld. Bij de gesprekken werd ik ondersteund door de griffier de heer R. Ros en de plaatsvervangend griffier mevrouw J. Verhage-Lubbers. Zij hebben mij ook adequaat van relevante informatie voorzien. Als toehoorder was de heer M. Heite (senior strategisch adviseur) aanwezig. In een mogelijk vervolg zal de heer Heite een rol spelen. Het is om die reden van toegevoegde waarde dat hij nu al informatie kon vergaren en de eerste bespiegelingen ook heeft gehoord. Diverse fracties hebben het gesprek schriftelijk voorbereid en hun antwoorden aan mij overhandigd tijdens het gesprek. Zonder uitzondering hadden alle fracties de gesprekken goed voorbereid. Tevens was de openheid in de gesprekken ook zeer plezierig en ter zake doend. Daarvoor een oprecht compliment aan alle fracties. Nadat ik alle fracties heb gesproken heb ik ook nog een verdiepend gesprek gehad met de waarnemend burgemeester, mevrouw A. van der Kolk. Aan het einde van alle gesprekken bleek er geen noodzaak tot een tweede gesprek.

In mijn dagelijks functioneren zijn vertrouwen en transparantie belangrijke uitgangspunten. Om die reden heb ik de gesprekken zonder vooringenomenheid en open gevoerd. In deze brief wil ik ook een duidelijk en helder advies geven. Van de gesprekken heb ik overigens geen verslagen gemaakt, maar vanzelfsprekend wel aantekeningen ten behoeve van eigen gebruik. Vanwege de bijzondere situatie in Twenterand heb ik er voor gekozen aan mijn advies ook enkele beschouwingen toe te voegen, die verder gaan dan de aan mij verstrekte opdracht. Mijn advies is derhalve gebaseerd op een weging van de uitslag en de gevoerde gesprekken, maar zeker ook op basis van de verschaftte en ingewonnen informatie. Met de opdrachtgever is afgesproken dat ik mijn bevindingen en advies vanavond in een bijeenkomst de onderhandelaren toelicht. Vervolgens zal mijn advies openbaar worden.

Bevindingen

Het is evident dat GBT de verkiezingen in Twenterand heeft gewonnen. Alle fracties verwachten derhalve dat GBT het initiatief neemt in de formatie en eventueel daaraan voorafgaande informatie. In de gesprekken is eenduidig naar voren gekomen dat alle fracties GBT feliciteren met deze overwinning. Alle fracties zien de grote winst van GBT als een duidelijk signaal van de kiezer. Een signaal dat de gemeente vooral meer en beter moet communiceren en vooral ook naar de inwoners moet luisteren. De uitslag wordt door enkelen ook gezien als een landelijke trend. Winst voor lokale partijen, verlies van met name de PvdA en D66. Tenslotte zien enkele fracties (de voormalige oppositie fracties en de PVV) de uitslag ook als een duidelijke afrekening met het vorige college. Er wordt dan aangegeven dat het vorige college een te scherp christelijk profiel had en zich daarmee vervreemde van veel inwoners (ook christelijke). De feitelijke juistheid van deze bevinding heb ik vanzelfsprekend niet getoetst. Feit is wel dat GBT de verkiezingen gewonnen heeft en de meerderheid in de raad heeft. Adel verplicht evenwel en dat betekent dat de verwachtingen nu dus ook hoog gespannen zijn van de inwoners van de gemeente. Een verwachting waarvan je je moet afvragen of die door een partij bewerkstelligd kan worden of dat überhaupt een bredere coalitie daarvoor meer geëigend is. Een coalitie die ook kan rekenen op een meerderheid van de stemmen (en niet alleen zetels). Daarbij valt ook op te merken dat wanneer gekozen wordt voor een van de huidige coalitiepartijen enige vorm van bestuurlijke continuïteit ook geborgd kan worden. Uit eigen ervaring sprekend een niet te onderschatten kwaliteit. Laat onverlet dat de noodzaak tot verandering groter is dan de urgentie van continuïteit. Dit gelijk weer ter relativering.

Van de zes andere fracties is duidelijk dat in eerste aanleg de ChristenUnie en drie eenmansfracties (te weten SGP, VVD en PvdA/GroenLinks) onder condities bereid zijn een bijdrage te leveren aan de coalitie. Bijzonder is dat deze drie eenmansfracties aangeven in principe ofwel alleen met GBT te willen besturen, dan wel in combinatie met bij voorkeur de ChristenUnie. De ChristenUnie geeft aan te voelen voor een tweepartijen coalitie. Enerzijds omdat zij het belang zien van een bredere coalitie en het als een plicht zien een bijdrage te leveren, anderzijds omdat zij ook ambities denken te kunnen realiseren, die mogelijk in de vorige periode wat ondergesneeuwd zijn geraakt. Er ligt dus ook wel degelijk een inhoudelijke ambitie. De ChristenUnie ziet weinig toegevoegde waarde in een extra coalitiepartner, zeker wanneer dit een eenmansfractie betreft. Tenslotte geldt voor de ChristenUnie (maar dit werd ook door anderen aangegeven) dat men ziet dat GBT de afgelopen verkiezingen gegroeid of gestabiliseerd is en zich ook een degelijke partij heeft getoond zonder afsplitsingen. De PVV en het CDA geven zelf aan niet in aanmerking te willen komen en worden ook door geen enkele andere partij genoemd als voor de hand liggend. GBT zelf geeft tenslotte ook aan een samenwerking met de ChristenUnie als kansrijk te zien. Goed om te constateren is dat er dus wel degelijk fracties zijn die in een coalitie willen participeren. Er is dus bereidheid onder enkele fracties om bestuurlijke verantwoordelijkheid naast GBT te nemen.

Op de vraag of er zaken zijn die een samenwerking in de weg staan wordt door geen enkele partij die wil deelnemen aan een coalitie een breekpunt genoemd. Partijen die coalitie verantwoordelijkheid willen nemen zien dus geen beletselen.

Onder 'advies inclusief overwegingen' zal ik nader ingaan op zaken uit het verleden die nog besproken moeten worden, het raadsprogramma en de zaken die vastgelegd moeten worden in een coalitieakkoord. Ik zie in de beantwoording namelijk een nadrukkelijke samenhang.

Advies inclusief overwegingen

Aandachtspunt is hoe de voltallige raad wordt betrokken bij het collegebeleid. Immers de uitzonderlijke situatie in de gemeente vraagt om nadenken. Mijn advies zou zijn maximaal te streven naar rolvastheid. De raad stelt de kaders (en controleert), terwijl het college uitvoert. Werk met zichtbaar en navolgbaar beargumenteerde voorstellen en biedt bij gelegenheid ook alternatieven aan. Accepteer dat de raad soms afwijkend stemt en dat wisselende meerderheden kunnen ontstaan. Beperk daarom ook de coalitieafspraken tot de wezenlijke zaken. Een coalitieakkoord op hoofdlijnen. De vraag of een raadsprogramma wenselijk is wordt door alle fracties met uitzondering van de PVV positief ontvangen, maar ik heb gemerkt dat de ideeën hierover sterk verschillen. Niet zozeer over de vraag dus of dit van toegevoegde waarde kan zijn, maar meer over wat het precies is en wat erin geregeld moet worden. Zonder unanieme steun of de grootst mogelijke meerderheid heeft een raadsprogramma mijns inziens geen zin. Of dat gaat lukken, waag ik na de eerste gesprekken op voorhand te betwijfelen. De onderwerpen die fracties aandragen lopen uiteen evenals de standpunten over die onderwerpen. Wellicht is het daarom verstandiger te kiezen voor een hoofdlijnenakkoord en meer politieke ruimte. Er is dan meer ruimte voor de politiek en dat kan ook voor een grote fractie prettig zijn. Immers een afwijkend standpunt is dan ook niet perse direct een probleem.

Tijdens de gesprekken is mij duidelijk geworden dat het vormen van een coalitie geen onoverkomelijke vraag is, maar dat wel een aantal zaken uitgesproken dient te worden tussen de beoogde coalitiepartners. Alvorens tot een inhoudelijke bespreking te komen, zou ik hier ook wel mee starten in het formatieproces. De bij mij geadresseerde zaken vragen daar wel om. Het gaat dan ook om de fundamenten van samenwerken: vertrouwen en communiceren. In het vervolg geldt overigens ook dat het sowieso wel verstandig als gehele raad met elkaar stil te staan bij omgangsvormen en hoe je elkaar aanspreekt als iets slecht bevalt. De burgemeester kan hierin als voorzitter van de raad prima een rol pakken. Mij is duidelijk geworden dat de huidige waarnemend burgemeester in ieder geval dat vertrouwen en gezag geniet. Verandering start echter met dat de grootste fractie het goede voorbeeld geeft en ook deemoedig durft te zijn. Hetgeen de andere fracties dan ook moeten herkennen en waarderen. Overigens is het ook wijs om naast dit meer culturele aspect ook stil te staan bij meer formele aspecten die veelal in reglementen en verordeningen zijn geregeld. Hoe werkt een democratie met een fractie die de meerderheid heeft.

Onderwerpen die in een coalitieprogramma of raadsprogramma opgenomen dienen te worden zijn in ieder geval:

- Financiën, bedrijfsvoering en dienstverlening
- Sociaal domein inclusief oplossing tekort
- Verpaupering Vriezenveen
- Duurzaamheid
- Communicatie en participatie
- Regionale samenwerking

Deze lijst is verre van limitatief. Ik heb zoals aangegeven geen inhoudelijke belemmeringen gehoord bij de fracties die aan een coalitie willen deelnemen. Mijn indruk is dat de beoogde coalitiepartners goede afspraken kunnen maken, zeker wanneer gekozen wordt voor een coalitieprogramma op hoofdlijnen.

Mijn advies aan de beoogde coalitiepartners is zo snel mogelijk een indringend gesprek te hebben over het dossier zwembad. Zonder alle ins en outs te kennen, lijkt dit noodzakelijk alvorens de gesprekken over een coalitie akkoord zinvol opgestart kunnen worden.

Op basis van mijn gesprekken heb ik zoals aangegeven geconstateerd dat er partijen zijn die willen deelnemen aan een coalitie. Mijn advies is ook om een coalitie te vormen. Mijn inschatting is dat de combinatie GBT en ChristenUnie nu voor de gemeente een goed alternatief is. Deze combinatie heeft 15 van de 23 zetels en een ruim kiezersmandaat (bijna zestig procent). Er is sprake van een gemeenschappelijke wens tot verandering en ook het vermogen dit te doen. Bovendien komen ervaring en continuïteit hier ook om de hoek kijken. Er is met een ruimere meerderheid ook meer ruimte voor individuele standpunten van raadsleden, zoals hiervoor aangegeven. Met een coalitie van GBT en ChristenUnie kan zich ook een serieuze oppositie vormen van links tot rechts onder leiding van een CDA fractie, die zich dan snel moet herpakken in deze nieuwe rol na jaren deel uit gemaakt te hebben van het dagelijks bestuur. Op basis van het met deze fractie gevoerde gesprek heb ik daar vertrouwen in.

Zoals hiervoor aangegeven adviseer ik dus geen coalitie van GBT en ChristenUnie met een of meerdere kleine fracties (hoewel dit dus wel mogelijk is). Ik zie daarin weinig toegevoegde waarde. Noch numeriek noch inhoudelijk. Het doet ook niet (meer) recht aan de verkiezingsuitslag. Ik heb geen doorslaggevende argumenten om dit aan te raden. Bovendien wordt de verdeling van het aantal wethouders ook extra gecompliceerd. Mochten de coalitiebespreking niet tot resultaat komen, dan zou een heroverweging gemaakt kunnen worden, maar dan zou mijn advies zijn te kijken naar een combinatie van minimaal twee eenmansfracties.

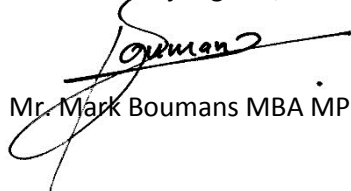
Qua aantal wethouders adviseer ik gelet op de omvang van de gemeente en het (toekomstig) takenpakket van de gemeente (inclusief de extra inzet op communicatie en participatie) maximaal 4 wethouders. De uitkomst zal echter uit de formatie moeten blijken, omdat de coalitiepartners hier verschillend over denken. Mijn advies zou zijn om rekening te houden met de reële werkdruk, een goede vertaling van de uitslag en niet onbelangrijk een verdeling waaruit partnerschap blijkt.

Gelet op hetgeen de komende tijd nog moet gebeuren, het bespreken van het verleden en vervolgens het kijken naar de toekomst, adviseer ik een externe formateur aan te stellen voor in ieder geval het eerste deel van de formatie.

Tenslotte

Rest mij u te danken voor de opdracht en het vertrouwen. Ik heb de opdracht met plezier vervuld en hoop dat de formatie tot een goed einde gebracht kan worden. Ik wens de gemeente Twenterand een goede bestuursperiode 2018 – 2022 toe.

Met vriendelijke groet,

Mr. Mark Boumans MBA MPM